

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ПРАВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ КРАЇН ЄС

THE USE OF ACTIVE LEARNING METHODS IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE LEGAL PROFESSIONALS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF EU COUNTRIES

Статтю присвячено висвітленню особливостей використання методів активного навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі права в закладах вищої освіти країн ЄС. Окреслено сутність методів активного навчання. З'ясовано, що в європейському науково-педагогічному дискурсі активне навчання визначають передусім як студентоцентризований підхід, за якого викладач виступає фасилітатором, а навчальний процес стимулює самостійність, дослідницьку і проблемно-орієнтовану діяльність здобувача освіти. З методичної точки зору активне навчання передбачає, що здобувач вищої освіти має не лише слухати лекції, а й систематично читати, писати, дискутувати та виконувати інтелектуальні завдання високого рівня складності (аналіз, синтез, оцінювання), що забезпечує формування критичного мислення й практичних компетентностей. Визначено, що найпоширенішими методами активного навчання, що використовуються у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права в закладах вищої освіти країн ЄС, є розв'язання проблемних ситуацій, колаборативне та кооперативне навчання, проектно-орієнтоване навчання, метод кейсів, кероване проектування, дебати, драматизація, рольові ігри та симуляції. Увагу зосереджено на таких інноваційних методах активного навчання, як ігрове навчання, гейміфікація та метод Think–Pair–Share, що є ефективним інструментарієм формування професійних і трансверсальних компетентностей майбутніх фахівців у галузі права. Їх застосування сприяє підвищенню рівня залученості здобувачів вищої юридичної освіти, розвитку їхнього критичного мислення, комунікативних умінь, уміння аргументовано відстоювати власну позицію та працювати в команді. У закладах вищої освіти країн ЄС такі підходи послідовно інтегруються в навчальний процес, поєднуючи академічну підготовку з практичним досвідом і цифровими технологіями.

Ключові слова: професійна підготовка, фахівці у галузі права, вища юридична освіта, методи активного навчання, країни ЄС.

The article highlights the features of using active learning methods in the professional training of future legal professionals in higher education institutions of the EU countries. The essence of active learning methods is outlined. It has been found that in the European scientific and pedagogical discourse, active learning is primarily defined as a student-centered approach in which the teacher acts as a facilitator, and the learning process encourages independence, research, and problem-based activities of the learner. From a methodological perspective, active learning implies that a student not only listens to lectures but also systematically reads, writes, discusses, and performs high-level intellectual tasks (analysis, synthesis, evaluation), which ensures the development of critical thinking and practical competences. It is determined that the most common active learning methods used in the process of professional training of future legal professionals in higher education institutions of the EU countries are problem-solving, collaborative and cooperative learning, project-based learning, case method, guided design, debates, dramatization, role-playing, and simulations. The focus is placed on such innovative active learning methods as game-based learning, gamification, and the Think–Pair–Share method, which serve as effective tools for developing professional and transversal competences of future legal professionals. Their application enhances the engagement level of higher legal education applicants, develops their critical thinking, communication skills, ability to argue their position, and work in a team. In the higher education institutions of the EU countries, these approaches are consistently integrated into the learning process, combining academic training with practical experience and digital technologies.

Key words: professional training, legal professionals, higher legal education, active learning methods, EU countries.

УДК 378.147:34(4ЄС)
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/88.19>
Стаття поширюється на умовах
ліцензії CC BY 4.0

Гончаренко Л.Л.,
orcid.org/0000-0002-0750-7344
канд. іст. наук, доцент,
доцент кафедри юридичних дисциплін
Сумської філії Харківського
Національного університету внутрішніх
справ

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах сучасних трансформацій систем вищої освіти розвинених країн світу, зумовлених потребою підвищення якості професійної підготовки фахівців відповідно до викликів глобалізованого ринку праці, зростають вимоги до професійної компетентності майбутніх фахівців різних галузей. Не є винятком і юридична галузь, де поєднання ґрунтовних теоретичних знань і сформованих практичних навичок є визначальним чинником професійної успішності. Незаперечним є факт, що традиційно професійна підготовка фахівців у галузі права в багатьох країнах Європи ґрунтувалася

переважно на лекційно-інформаційних підходах, орієнтованих на засвоєння нормативного матеріалу, що, однак, не завжди забезпечувало формування у здобувачів освіти здатності застосовувати знання в реальних правових ситуаціях.

У контексті переходу до компетентнісної моделі освіти, передбаченої Болонським процесом, все більшої ваги набуває використання методів активного навчання, що сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних навичок, професійної етики та здатності до самостійного прийняття рішень. Європейський досвід демонструє, що саме впровадження активних методів у процес

професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права забезпечує тісніший зв'язок між теорією і практикою, формує професійно орієнтоване мислення та підвищує рівень готовності випускників до виконання своїх професійних обов'язків у динамічному правовому середовищі.

З урахуванням вищезначеного доцільним бачиться вивчення, узагальнення та адаптація позитивного досвіду та кращих практик країн Європейського Союзу щодо використання методів активного навчання у процесі професійної підготовки фахівців у галузі права, що сприятиме модернізації національної системи юридичної освіти України відповідно до європейських стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права знайшли відображення в низці наукових праць українських учених. Зокрема, А. Нітченко звертається до проблеми використання інноваційних методів навчання в системі вищої юридичної освіти, доводячи, що високу результативність у підвищенні якості знань, умінь і практичних навичок здобувачів вищої освіти під час опанування юридичних дисциплін демонструють метод конкретних ситуацій (кейс-метод), аналіз юридичних помилок, колізій і казусів, ділові та рольові ігри, у межах яких здобувачі вищої юридичної освіти виконують функції законодавця, судді, прокурора, адвоката, слідчого, експерта, юрисконсульта, нотаріуса чи клієнта. Авторка наголошує, що значного поширення набули також проблемно-пошуковий метод, дискусії, дебати, переговори, метод «мозкового штурму», техніка «займи позицію», що передбачає коментування, аналіз і (само) оцінку дій учасників [3]. Дослідники Н. Верлос, Т. Коломоєць та І. Шумейко вважають, що у процесі викладання юридичних дисциплін особливого значення набуває використання сучасних цифрових інструментів, які забезпечують ефективну організацію освітнього процесу, а саме: системи електронного навчання (Google Classroom, Moodle, Blackboard, Schoology, Edmodo); платформи для відеоконференцій (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, BigBlueButton); інструменти створення інтерактивного контенту (LearningApps, Quizlet, Kahoot, Nearpod, Classtime), застосування яких забезпечує глибше засвоєння матеріалу та розвиток практичних навичок, необхідних для майбутньої юридичної діяльності [1]. До сучасних моделей юридичної освіти США та Німеччини звертається А. Серединко [4], яка наголошує, що попри відмінності моделей, заклади вищої освіти демонструють спільну орієнтацію на практичну підготовку висококваліфікованих фахівців і є цінним орієнтиром для реформування юридичної освіти в Україні. Л. Дорошенко здійснила аналіз ефективних інноваційних методик викладання навчальних дисциплін

господарсько-правового блоку задля визначення можливостей їх потенційного застосування. Слушною є думка дослідниці, що впровадження інтерактивних методів у навчальний процес сприяє: формуванню у здобувачів освіти стійкого інтересу до вивчення дисципліни; більш ефективному та глибокому засвоєнню навчального матеріалу; розвитку інтелектуального потенціалу, критичного мислення й самостійності; набуттю навичок командної роботи й толерантного ставлення до альтернативних поглядів; вихованню поваги до прав і гідності кожної особистості, визнання права на власну думку; налагодженню конструктивної взаємодії між учасниками студентської спільноти; формуванню у здобувачів освіти професійних компетентностей і життєвих навичок, необхідних для успішної реалізації в майбутній діяльності [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність значного масиву праць українських науковців, присвячених досліджуваній проблематиці, комплексного аналізу питання використання методів активного навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі права в закладах вищої освіти країн ЄС поки що здійснено не було.

Мета статті – висвітлити особливості використання методів активного навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі права в закладах вищої освіти країн ЄС.

Виклад основного матеріалу. Переходячи до розгляду методів активного навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі права у закладах вищої освіти країн ЄС, вважаємо за доцільне спочатку окреслити сутність досліджуваного феномену. У європейському науково-педагогічному дискурсі активне навчання визначають передусім як студентоцентризований підхід, за якого викладач виступає фасилітатором, а навчальний процес стимулює самостійність, дослідницьку і проблемно-орієнтовану діяльність здобувача освіти [5, с. 3]. З методичної точки зору активне навчання передбачає, що здобувач вищої освіти має не лише слухати лекції, а й систематично читати, писати, дискутувати та виконувати інтелектуальні завдання високого рівня складності (аналіз, синтез, оцінювання), що забезпечує формування критичного мислення й практичних компетентностей [10]. Крім того, сучасні дослідження підкреслюють соціальний і емоційний вимір активного навчання, доводячи, що воно спрямоване на розширення академічної автономії здобувачів вищої освіти, розвиток міжособистісних навичок і підвищення готовності до міждисциплінарної й міжкультурної співпраці, тобто тих аспектів, що є критично важливими для майбутніх правознавців, які працюватимуть у мультикультурному і цифровому професійному середовищі [11].

Найпоширенішими методами активного навчання, що використовуються у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права в закладах вищої освіти країн ЄС, є розв'язання проблемних ситуацій, колаборативне та кооперативне навчання, проєктно-орієнтоване навчання, метод кейсів, кероване проєктування, дебати, драматизація, рольові ігри та симуляції.

Пов'язуючи активне навчання із соціокультурними моделями, які визнають, що знання конструються у взаємодії з іншими, група дослідників на чолі із А. Сампедро [12] запропонували інноваційну методологію колаборативного та відповідального навчання з філософії права, що поєднує елементи перевернутого класу, проблемно-орієнтованого навчання, змішаного навчання, спільної роботи, гейміфікації та взаємооцінювання, що сприяє покращенню академічних результатів і задоволеності студентів навчальним процесом. Інша група дослідників [7] також експериментувала з кількома активними методиками (віртуальні навчальні середовища, програмування, гейміфікація, проблемно-орієнтоване навчання, перевернутий клас, навчальні ігри) у курсі з алгоритмів і виявили покращення результатів при використанні такого підходу.

Активне навчання сприяє практичному засвоєнню знань через поєднання когнітивних, мотиваційних і конструктивістських стратегій, серед яких особливе місце посідає ігрове навчання (game-based learning – GBL). У даному контексті йдеться про використання цифрових ігор з чітко розробленою теоретико-методологічною основою, що можуть забезпечити більш комплексне навчання, сприяти формуванню цифрової грамотності та розвитку навичок роботи з ІКТ [14]. Теоретичне підґрунтя такого підходу забезпечує теорія діяльності, яка пропонує динамічне бачення освітнього процесу й розглядає навчання як процес поступової інтеріоризації знань у межах віртуального середовища, що стимулює розвиток мислення, комунікації, співпраці та рефлексії.

Сучасні європейські університети, виконуючи роль осередків інновацій, активно трансформують навчальний процес, надаючи здобувачам вищої освіти активну позицію учасників освітньої взаємодії, зокрема через використання ігрових середовищ для навчання. Дослідження ефективності цифрового ігрового навчання показують, що воно підвищує мотивацію здобувачів вищої освіти, сприяє залученню до навчального процесу й покращує результати навчання порівняно з традиційними методами. Учені наголошують, що використання ігрових активностей у професійній підготовці фахівців у галузі права сприяє розвитку мотивації, креативності, аналітичного мислення та здатності до колективного вирішення проблем.

Проєктування навчального досвіду із використанням гейміфікації має сприяти активній участі здобувачів освіти в освітньому процесі, розвитку

дослідницьких умінь, самоуправління, співпраці та креативності. Навідміну від ігрового навчання (GBL), яке передбачає засвоєння знань за допомогою певної гри з чіткими правилами та цілями, гейміфікація полягає у впровадженні ігрових механік і елементів у традиційно неігрові освітні середовища [6].

Наприклад, використання настільної освітньої гри для повторення ключових понять під час заняття є прикладом ігрового навчання, тоді як застосування системи балів, бейджів або рівнів для заохочення здобувачів вищої освіти за успішне виконання завдань чи позитивну поведінку у процесі навчання є проявом гейміфікації. В обох випадках такі підходи довели свою ефективність у підвищенні мотивації, покращенні навчальних результатів і зміцненні зворотного зв'язку між викладачем і здобувачами освіти. Практика впровадження гейміфікованих освітніх проєктів у закладах вищої освіти країн Європи демонструє, що вони сприяють формуванню професійних компетентностей, розвитку критичного мислення та рефлексії. Зокрема, досвід організації тренінгів для викладачів на основі гейміфікації показав, що експериментування, обговорення, надання зворотного зв'язку та аналіз результатів сприяють створенню нового педагогічного знання і зростанню обізнаності щодо активних методів навчання.

Також, як свідчать Б. Джоунс та К. Стерок, гейміфікаційні підходи ефективно поєднуються з технологіями перевернутого навчання та цифровими освітніми інструментами, забезпечуючи глибше залучення студентів і стійкіші результати навчання [9]. Дослідники доводять, що гейміфіковані освітні середовища стимулюють аналітичне мислення, творче вирішення проблем і активне засвоєння знань, що робить їх важливим компонентом сучасної професійної підготовки фахівців у галузі права та інших сфер.

Ще одним ефективним методом активного навчання, який успішно використовується у професійній підготовці майбутніх юристів, є метод Think–Pair–Share. Після розгляду гейміфікаційних підходів, що сприяють підвищенню мотивації та залученості студентів, цей метод вирізняється простотою впровадження та значним потенціалом для розвитку критичного мислення і комунікативних навичок.

Think–Pair–Share (дослівно – «подумай – обговори в парі – поділися») передбачає три етапи взаємодії. На першому етапі (Think) здобувачі вищої освіти індивідуально осмислюють проблему або завдання, наприклад, аналізують юридичний кейс, формулюють позицію сторін чи пропонують правову аргументацію. На наступному етапі (Pair) вони об'єднуються в пари для обговорення власних міркувань, пошуку узгодженого рішення або компромісної позиції. Нарешті, на етапі (Share), найкращі або найцікавіші ідеї презентуються перед усією групою, що створює умови для колективного обговорення, дискусії та порівняння.

Цей метод підвищує активність здобувачів вищої освіти, стимулює рефлексію та розвиває вміння аргументовано висловлювати позицію, тобто сприяє формуванню компетентностей, особливо важливих для фахівців у галузі права. У юридичній освіті Think–Pair–Share ефективно застосовується під час моделювання судових дебатів, аналізу норм законодавства або розв'язання практичних казусів, оскільки дозволяє здобувачам вищої освіти поступово переходити від індивідуального аналізу до колективного узагальнення, що сприяє кращому розумінню складних правових питань [8; 13].

Досвід європейських університетів свідчить, що включення методу Think–Pair–Share у процес професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права позитивно впливає на розвиток комунікативної компетентності, уміння вести дискусію та обґрунтовувати позицію, а також сприяє формуванню академічної культури діалогу та взаємоповаги між учасниками освітнього процесу.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що активні методи навчання, зокрема проаналізовані нами методи ігрового навчання, гейміфікації та метод Think–Pair–Share, є ефективним інструментарієм формування професійних і трансверсальних компетентностей майбутніх фахівців у галузі права. Їх застосування сприяє підвищенню рівня залученості здобувачів вищої юридичної освіти, розвитку їхнього критичного мислення, комунікативних умінь, уміння аргументовано відстоювати власну позицію та працювати в команді. У закладах вищої освіти країн ЄС такі підходи послідовно інтегруються в навчальний процес, поєднуючи академічну підготовку з практичним досвідом і цифровими технологіями.

Ігрове навчання та гейміфікація створюють динамічне освітнє середовище, що стимулює мотивацію до навчання, забезпечує занурення у професійні ситуації, сприяє формуванню навичок правової аргументації, етичного мислення та прийняття рішень. Метод Think–Pair–Share, у свою чергу, ефективно підтримує розвиток комунікативної культури й аналітичних здібностей, створюючи умови для інтелектуального діалогу та колегіального обговорення правових проблем.

Подальші перспективи в цьому напрямі вбачаємо у вивченні особливостей використання активних методів навчання у процесі професійної підготовки фахівців у галузі права у змішаному та дистанційному форматах навчання в університетах різних країн Європейського Союзу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Верлос Н.В., Коломоєць Т.О., Шумейко І.П. Інноваційні методи викладання юридичних дисциплін

в умовах євроінтеграції та цифрової трансформації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №5. С. 665-669. URL: http://lsej.org.ua/5_2024/168.pdf

2. Дорошенко Л.М. Сучасні інноваційні методи викладання навчальних дисциплін господарсько-правового блоку: виклики в умовах реформи юридичної освіти та дистанційного навчання. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Вер. 2024. С. 129–139. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2024.1.14>.

3. Нітченко А. Інноваційні методи навчання в системі вищої юридичної освіти. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2023. № 1 (7). С. 49–53.

4. Серединко А.А. Сучасні моделі юридичної освіти (на прикладі США та Німеччини). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 50–53. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/8.pdf

5. Christersson C., Staaf P. Promoting active learning in Universities: Thematic peer group report. Belgium: Brussels, 2019. URL: https://www.eua.eu/downloads/publications/eua%20tpg%20report%205-%20promoting%20active%20learning%20in%20universities.pdf?utm_source=chatgpt.com

6. Cornella P., Estebanell M., Brusi D. Gamificación y aprendizaje basado en juegos. *Enseñanza De Las Ciencias De La Tierra*. 2020. № 28(1). P. 5-19.

7. da Silva Garcia F. W., Oliveira S. R. B., da Costa Carvalho E. Application of a teaching plan for algorithm subjects using active methodologies: An experimental report. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*. 2022. № 17(7). P. 175-207. <https://doi.org/10.3991/ijet.v17i07.28733>

8. Hickey R. Pluses, minuses and interesting points (PMI). *Active Learning Strategies for Higher Education, The Practical Handbook* / ed. by S. Ferns. Centre for Higher Education Research, Policy and Practice, 2019. P. 55–67.

9. Jones B. J., Sturrock K. Just by being here, you aren't halfway there: Structured active learning and its integration in virtual learning environments and assessment. *Science and Justice*. 2022. <https://doi.org/10.1016/j.scijus.2022.05.005>

10. Patiño A., Ramírez-Montoya M.S., Buenestado-Fernández M. Active learning and education 4.0 for complex thinking training: analysis of two case studies in open education. *Smart Learning Environment*. 2023. № 10, 8. <https://doi.org/10.1186/s40561-023-00229-x>

11. Ribeiro-Silva E., Amorim C., Aparicio-Herguedas J.L., Batista P. Trends of Active Learning in Higher Education and Students' Well-Being: A Literature Review. *Frontiers in Psychology*. 2022. Apr 18; 13:844236. doi: 10.3389/fpsyg.2022.844236.

12. Sampedro A. C., Padrón D. C., Forestello A. M. FiloBlenDret: An innovative and collaborative learning methodology in philosophy of law. *Revista De Educación Y Derecho*. 2022. № 25. <https://doi.org/10.1344/REYD2022.25.39378>

13. Smith J. Think, pair, share. In S. Ferns (Ed.), *Active Learning Strategies for Higher Education, The Practical Handbook* / ed. by S. Ferns. Centre for Higher Education Research, Policy and Practice, 2019. P. 83–93.

14. Tay J., Goh Y. M., Safiena S., Bound H. Designing digital game-based learning for professional upskilling: A systematic literature review. *Computers & Education*. 2022. № 184. 104518. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104518>

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 19.12.2025